

Slik blir den nye arveloven

Den gamle skifteloven fra 1930 og arveloven fra 1972 har nå snart gjort sitt. 10. mai ble ny lov om arv og dødsboskifte vedtatt av stortinget. Vi får nå en ny lov som samler saksbehandlingsreglene for booppgjør og de materielle arvelovsreglene i en felles lov. Reglene for offentlig skifte av felleseie gis i nytt kapitel 18 i ekteskapsloven.

Senioradvokat
Brede Gundersen
Advokatfirmaet Halvorsen & Co

Etter å ha fått sitt mandat for revidering av arveloven i 2011, la arvelovsutvalget i 2014 frem sin innstilling (NOU 2014:1) hvor det ble foreslått store endringer i arveloven. Arvelovsutvalgets innstilling har siden den gang vært heftig debattert i juridiske kretser og medier, og det har vært knyttet stor spenning til hvordan den endelige loven ville bli. Størst forventninger var knyttet til om det ble gjort endringer i barnas pliktdelsarv, og hvorvidt regjeringen og Stortinget ville følge opp arvelovsutvalgets foreslåtte likestilling av samboere og ektefeller.

Når den nye arveloven nå er vedtatt, kan man oppsummere og si at reglene stort sett er status quo, men kommer i ny drakt. Det er ikke mange endringer i de materielle rettsreglene, de mest kontroversielle endringene er enten ikke fulgt opp eller betydelig justert. Konklusjonen er at barn fortsatt trumfer ektefellen. Pliktdelsarven til barna vil fortsatt gjøre det utfordrende for ektefeller eller samboere med særkullsbarn å sikre hverandre ved død.

Hvordan vil de nye reglene påvirke deg?

Slektens arverett

Den nye arveloven viderefører i hovedsak dagens regler. Det er fremdeles de samme tre kjente arvegangsklassene og arven fordeles i linjer.

En liten justering finnes i den nye lovens § 5, tredje ledd, som erstatter

arveloven av 1972 § 2, tredje ledd. Den nye arveloven øker alderen fra 18 til 25 år.

Dersom arvelater dør før fylte 25 år og den ene forelderen er død, går halvparten av formuen til besteforeldrene på den døde forelderens side, dersom foreldrene ikke var gift eller samboende med hverandre når den første døde.

Barnas arverett – pliktdelsarv

Etter gjeldende arvelov har barn krav på to tredjedeler av det foreldrene etterlater seg som såkalt «pliktdelsarv». Denne regelen videreføres, men med noen beløpsmessige justeringer.

I dag kan pliktdelen begrenses i sum til én million kroner. Sumbegrensningen vil etter den nye loven være dynamisk og reguleres i henhold til folketrygdløvens grunnbeløp (G). På den måten vil beløpet reguleres årlig. Etter å ha gått veien fra 40 G (arvelovsutvalget) til 25 G (Regjeringens stortingsproposisjon), havnet lovens bestemmelse til slutt på 15 G. I skrivende stund utgjør dette kr 1 453 245. Dersom beløpet hadde blitt justert i henhold til inflasjon ville beløpet på kroner én million i 1985 vært på drøyt kr 2 400 000 i dag. Når det tas hensyn til reduksjonen i pengeverdien, er sumbegrensningen derfor i realiteten mindre i dag enn det den var i 1985.

For bo med mindre formue og få barn, får lovendringen ingen betydning, da disse boene vil følge brøksfordelingen og ikke sumbegrensningen.

For barn etter arvelater med litt større formuer, sikres således hvert barn en

høyere andel arv enn etter dagens regler.

Dersom testator i dag har laget testamenter som begrenser barnas arverett til kr 1 000 000, er det viktig å merke seg at lovgiver har bestemt at det skal gjelde en overgangsregel på ett år etter lovens ikrafttredelse, hvor gamle testamenter fortsatt vil være gyldige med dagens sumbegrensning. Etter dette tidspunktet vil de nye sumbegrensningene gjelde.

En annen viktig endring er at det gjensmestmessige pliktdelsvernet blir borte. Etter den nye loven kan arvelateren ved testament gi en livsarving rett til å få arven utdelt som en bestemt eiendel. Det gjelder også om eiendelen er verdt mer enn arvingens del av arven, forutsatt at livsarvingen betaler det overskytende til boet. En slik mulighet hadde man ikke i 1972-loven, og endringen vil medføre at arvelater nå står friere til å fordele sine gjenstander til livsarvingene i et testament.

En noe mindre viktig endring er at det i den nye loven ikke er egne regler om sumbegrensning for barnebarn, sumbegrensningen gjelder pr. barns linje uavhengig av om det er barn eller barnebarn.

Ektefellens arverett – stort sett som før
Ektefellens arverett forblir uendret i den nye arveloven.

Ektefellen vil fortsatt ha krav på 1/4, eller minimum 4 G, når arvelater etterlater seg livsarvinger. Når avdøde etterlater seg arvinger i andre arvegangsklasse vil ektefellen ha krav på halve formuen eller minimum 6 G.

Dersom arvelaters nærmeste arving befinner seg i tredje arvegangsklasse, vil ektefellen arve alt.

En liten korrigerings finner man i den nye arvelovens § 8, andre ledd. Dersom ektefellen blir enearving grunnet at boet er under 4 G, har livsarvingene i den nye arveloven fått enkelte rettigheter. Livsarvingene er gitt rett til å få formuesfullmakt, rett til å kreve proklama, rett til å overta enkelte eiendeler og rett til å kreve verdsettelse etter skiftetakst.

Samboers arverett – uendret

Arvelovsutvalget foreslo å likestille visse samboere med ektefeller arverettslig. Dette forslaget blir ikke videreført i den nye loven. Samboeres arverett forblir uendret.

Det er fortsatt kun samboere som har, venter eller har hatt felles barn som har en begrenset lovfestet arverett på 4 G. Alle øvrige samboere må skrive testament dersom de ønsker å gjøre hverandre til arvinger.

Uskiftet bo

Den nye loven viderefører i det vesentlig dagens ordning for uskiftet bo, med noen enkelte små justeringer.

Den nye loven opphever det absolutte forbudet mot å gi bort fast eiendom som finnes i dagens arvelov § 19. Etter de nye reglene gjøres det ikke skille mellom fast eiendom og andre gaver.

Arvelovens § 19 er antagelig en av de bestemmelsene som har gitt flest rettsprosesser. Hvorvidt lovendringen vil medføre færre rettsprosesser, gjenstår å se, da det fortsatt vil være rom for uenighet om gaven som gis er i misforhold til boets størrelse. Lovendringen gjør det derimot mulig for den gjenlevende i uskiftet bo å foreta fordelinger av uskifteboets formue som man ikke kunne gjøre før. Herunder f.eks. gi sin fritidseiendom til ett av to barn, så lenge det andre barnet får tilsvarende annen verdi.

En annen viktig endring i den nye loven er at uskiftearvingene er gitt en lovhjemmel til bevissikring utenfor

rettssak i § 25, dersom det er grunn til å tro at den lengstlevende ektefellen har rådet over uskifteformuen i strid med de begrensningene som uskifte-reglene setter.

Testament

De fleste regler og prinsipper fra den gamle loven videreføres, med unntak av noen små justeringer:

- Arvelovsutvalgets forslag om notar-testamenter blir ikke videreført.

Etter dagens regler er det krav om at et testament må bevitnes av to vitner og vitnene må være til stede samtidig. Ved den nye lovens ikrafttreden bortfaller kravet om at vitnene er til stede samtidig. Det er tilstrekkelig at testator vedkjenner seg testamentet overfor vitnene hver for seg.

- Tilbakekall ved delvis overstryking/ødeleggelse bortfaller.

Etter den nye loven tillates kun slikt tilbakekall for hele dokumentet.

- For gjensidige testamenter videreføres prinsippet i arveloven § 58 om at lengstlevende ektefelle ikke kan endre testamentet til ugunst for førsteavdøde ektefelles arvinger.

Etter den nye loven gjelder imidlertid et unntak, jf. ny lov § 61, andre ledd b:

«Hvis den lengstlevende uten testamentet ville ha arvet alt etter den førstavedøde etter reglene i 9 annet ledd, kan den lengstlevende endre testamentet hvis ikke noe annet klart fremgår av testamentet»

- Dagens ordning med registrering og oppbevaring av testamenter hos tingretten videreføres.

Nytt i den nye loven er at den som uten testamentet ville ha hatt rett til arv etter loven, kan kreve innsyn i testamentet hos tingretten ved testators død.

Skiftedelen

Stort sett alle kjente prinsipper i den gamle skifteloven videreføres i lovens tredje del. Loven er gjennomgående gjort mer systematisk og med et mer

tilgjengelig språk. Ord som «Legatar» og «loddeier» erstattes av fellesbegrepet «arving». «Utlodning» erstattes av «booppgjør» og «Boslodd» brukes ikke i lovforslaget.

Andre små endringer

Arvelater er gitt muligheten til å gjøre livsarvinger arveløse grunnet straffbare handlinger mot arvelater eller slektninger i rett opp eller nedstigende linje, dersom lovbruddet har en straffesamme på ett år eller mer.

Skillet mellom avkall på fremtidig arv og avslag på falt arv oppheves, og gis en samlet regulering i forslaget § 74.

Den nye loven har også fått inntatt en egen definisjon av dødsdisposisjoner i ny lov § 40. Definisjonen er i tråd med gjeldende rett.

Overgangsregler

Den nye loven skal som hovedregel gjelde for dødsfall som finner sted etter lovens ikrafttredelse. Når loven trer i kraft, er enda ikke avklart. Domstolene har varslet at de trenger tid (ca. ett år) for å implementere de nye reglene. Ikrafttredelse forventes således først våren 2020, men antagelig ikke før 1.1.2021.

For reglene om uskifte, vil tidspunktet for lengstlevendes død eller når det kreves skifte av uskifteboet være avgjørende. Hva gjelder nye regler om råderett over uskifteformuen, er det disposisjonstidspunktet som er avgjørende for om det er ny eller gammel lov som vil gjelde.

Gyldigheten av en testamentarisk disposisjon skal avgjøres etter loven på tidspunktet som testamentet ble opprettet, tilbakekalt eller endret. I forhold til pliktreglene gjelder likevel ny lov når arvelater dør senere enn ett år etter lovens ikrafttredelse, dvs. at det er dødsfallstidspunktet som får betydning. Overgangsreglene sikrer arvelater en viss tid til å tilpasse opprettede testamenter til den nye lovens pliktregler.